

ΕΠΟ 41

Η αλλαγή ως κομβικό στοιχείο

- Είναι σαφές ότι ο κόσμος κινείται και αλλάζει.
- «Όταν όμως αυτές οι μεταβολές σταθεροποιηθούν, εμποδισθούν και επιδράσουν στη μεταβολή του συνολικού τρόπου αντιμετώπισης του κόσμου, ...τότε μιλάμε για νεωτερικότητα».
- Οι μεταβολές που συντελέστηκαν, ιδιαίτερα από τον 18ο αιώνα και ύστερα, ήταν τέτοιες που άλλαξαν ριζικά τον κόσμο, ιδιαίτερα και κύρια στη Δύση.
- Όμως εκτός από τα θετικά στοιχεία της αλλαγής, έρχεται και η απογοήτευση για τα στοιχεία που διαιώνίζονται όπως η ανισότητα, η φτώχεια, ο πόλεμος, κ.λπ, αλλά και η αγωνία για τον συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο. Για αυτό και ο Κονιόρδος αναφέρεται σε μια σχέση της νεωτερικότητας με την παραμυθία: γιατί ο νεωτερικός και ο μετανεωτερικός άνθρωπος νοσταλγεί ένα μύθο, ένα παραμύθι, ένα μαγικό και εξιδανικευμένο παρελθόν.
- Στις σημερινές καταναλωτικές κοινωνίες, η αναζήτηση της παραμυθίας γίνεται μαζικά σε καθεδρικούς ναούς της κατανάλωσης όπως πχ τις μεγάλες κινηματογραφικές αίθουσες και τα mall.

Η αλλαγή ως κομβικό στοιχείο

- πιο σύγχρονο παράδειγμα σε σχέση με αυτά που αναφέρει ο Κονιόρδος, είναι το Game of Thrones, που ο « απομαγευμένος και νεωτερικός κόσμος μας, αναζητά να καταναλώνει το φανταστικό» στοιχείο, όπως γίνεται με τους δράκους της Ντενέρις και τον στόλο της που διασχίζουν τη θάλασσα και κατευθύνονται στο Γουέστερος. Πέραν των όποιων στοιχείων που το GoT δεν είναι το πλέον κατάλληλο παράδειγμα της μυθικής - φανταστικής εικόνας του παρελθόντος, εντούτοις, τουλάχιστον μέχρι το τέλος της 6ης σεζόν διατηρεί την ελπίδα για ένα μέλλον καλύτερο. Μετά την 8η και τελευταία σεζόν, τόσο η ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον αλλά και για ένα ωραίο τέλος στη σειρά, εξανεμίστηκαν.

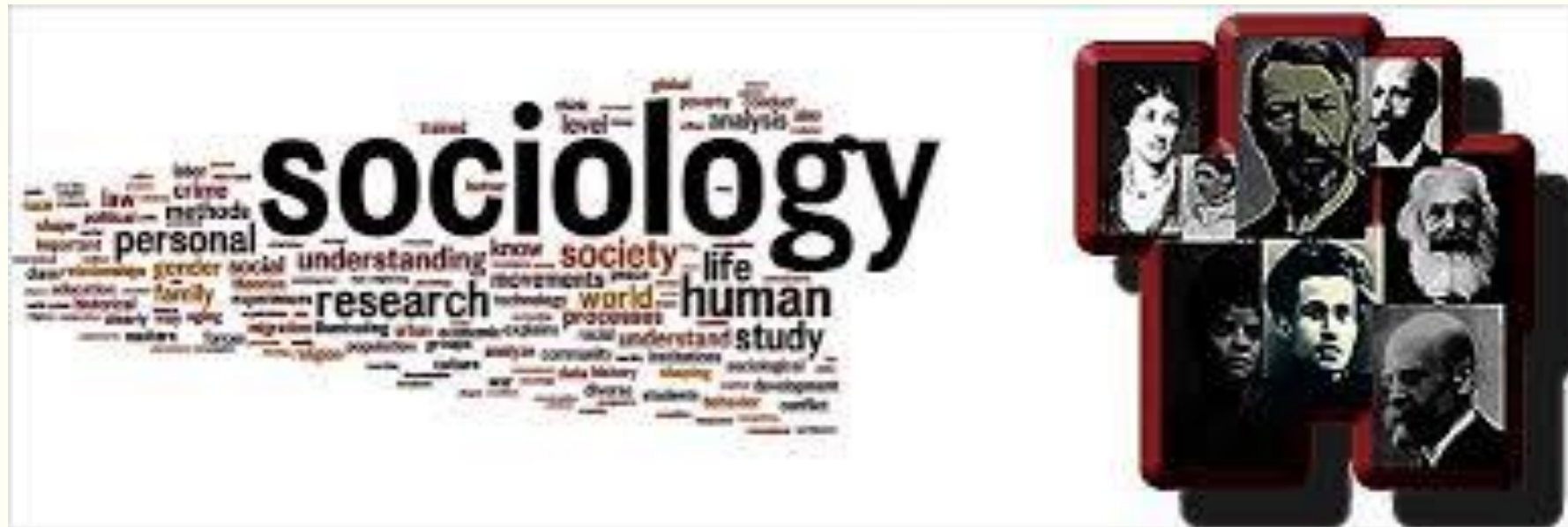
Η ετυμολογία της νεωτερικότητας

- Η έννοια περιλαμβάνεται πρώτη φορά επίσημα στο λεξικό του Μπαμπινιώτη το 1998 με χαρακτηριστικά:
 - - επίδραση του Διαφωτισμού σε επιστήμη, φιλοσοφία, αισθητική θεωρία, κ.λπ.
 - - κριτική λειτουργία του ορθού Λόγου
 - - προσδιορίζοντας τις βιομηχανικές και μεταβιομηχανικές κοινωνίες
 - - συνώνυμο ο μοντερνισμός
- Σε άλλες γλώσσες η λέξη αναφέρεται ως μοντέρνο ενώ η νεωτερικότητα αποτελεί μια προσπάθεια απόδοσης στα ελληνικά.
- Στα αγγλικά, για παράδειγμα, η λέξη modernity συνδέεται επίσης με το σύγχρονο, αλλά και με την απόσταση από την παράδοση και τη στροφή σε σύγχρονες και ριζοσπαστικές αξίες και ιδέες.

Χρονολόγηση

- Χάμπερμας : εντοπίζει την πρώτη καταγραφή της έννοιας νεωτερικότητα στον 5ο μ.Χ. αιώνα ⇒διάκριση χριστιανισμού από παγανισμό
- 1439 ⇒ και τυπογραφία (Gutenberg)
- 1453 ⇒ άλωση της Κων/πολης από Οθωμανούς Τούρκους ⇒ τέλος του αρχαίου κόσμου
- 1492 ⇒ ανακάλυψη Αμερικής
- Τοιχοκόλληση 95 θέσεων του Λούθηρου στον καθεδρικό ναό της Βιπτενβέργης (1517) ⇒ αρχή της Μεταρρύθμισης
- 1648 ⇒ Συνθήκη Βεστφαλίας⇒ τέλος της φεουδαρχίας στις διακρατικές σχέσεις

Σχέση Νεωτερικότητας και Κοινωνιολογίας

ορισμός και αντικείμενο της κοινωνιολογίας

Αύγουστος Κοντ (Comte), ο πατέρας της Κοινωνιολογίας

Δημιούργησε τον όρο «κοινωνιολογία» το 1839. Μέχρι τότε χρησιμοποιούσε τον όρο «κοινωνική φυσική». Ο όρος «κοινωνιολογία» περιγράφει γενικά την επιστήμη της κοινωνίας.

Όμως

η χρήση του όρου παρουσιάζει διαφοροποιήσεις και στους ίδιους τους κοινωνικούς επιστήμονες. Έτσι, άλλοι θεωρητικοί ορίζουν την κοινωνιολογία ως την επιστήμη που μελετά τις κοινωνικές σχέσεις και άλλοι ως την επιστήμη που μελετά τις κοινωνικές δομές, και άλλοι ερμηνεύουν τις συγκρούσεις.

Η κοινωνιολογία είναι η επιστήμη που ασχολείται

Η κοινωνιολογία είναι η επιστήμη που ασχολείται με:

α) Τα κοινωνικά φαινόμενα,

β) Τις κοινωνικές ομάδες,

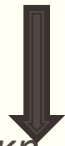
γ) Τις σχέσεις ανάμεσα στο άτομο και την ομάδα,

δ) Τις σχέσεις ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες,

ε) Τις κοινωνικές διαδικασίες και το μετασχηματισμό των κοινωνιών

Νεωτερικότητα και κοινωνική σκέψη

Νεωτερικότητα νοείται ο εκσυγχρονισμός των βασικών και κύριων κοινωνικών θεσμών. Αυτή η διαδικασία, όμως, δεν είναι άμεση όπως η σταδιακή εκκοσμίκευση, αλλά συνιστά μια σειρά μη-ταυτόχρονα εκτυλισσόμενων διεργασιών που έχουν ως αποτέλεσμα τη βιομηχανική και καπιταλιστική κοινωνία.

Αντίστοιχα, η κοινωνική σκέψη, καλείται να εξηγήσει τον σύγχρονο κόσμο

Κοινωνιολογία και νεωτερικότητα

- Αντιλαμβάνεστε ότι η νεωτερικότητα δεν έχει έναν σαφή ορισμό, ή καθολική συμφωνία, ή κατά τον Μπωντλαίρ : «με νεωτερικότητα -στην αισθητική - εννοώ το εφήμερο, το φευγαλέο, το συγκυριακό»
- Το ενδιαφέρον της κοινωνιολογίας για την έννοια είναι πιο πρόσφατο και τοποθετείται στη δεκαετία του 1980. Μέχρι τότε επίκεντρο μελέτης ήταν ο καπιταλισμός
- ↓ Διαπίστωση από τους Venn & Featherstone και ↓ συμβολή στη διάχυση ο Στιούαρτ Χωλ με το Understanding Modern Societies.
- Αυτή η μετατόπιση ενδιαφέροντος, αυτή η αλλαγή στην «εστίαση και στην ορολογία μπορεί να σημαίνουν στρατηγικού τύπου επανατοποθετήσεις» (Π. Μπουρντιέ), και μάλιστα ποικίλες καθώς υπάρχουν ποικίλες προσεγγίσεις για την έννοια.

Προσεγγίσεις της νεωτερικότητας

- Ο Τσάρλς Ταίηλορ, εξετάζει φιλοσοφικά την έννοια της νεωτερικότητας, εντοπίζει πως η πραγμάτευση αυτής γίνεται μέσα από δύο διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις:

Πολιτισμική	Α-πολιτισμική
διαφορά ανάμεσα σε πολιτισμούς	αντίληψη της νεωτερικής κοινωνίας με όρους ανάπτυξης
σχέση πολιτισμού - κουλτούρας	σύγκριση σύγχρονης κοινωνίας με πρωθύστερες μορφές
ιδιαιτερότητα της σύγχρονης Δύσης	οι μεταβολές της νεωτερικότητας στην κοινωνία, πχ. εργαλειακή ορθολογικότητα, εκκοσμίκευση, νοούνται ως μέρη μιας ορθολογικής και κοινωνικής λειτουργίας που είναι πολιτισμικά ουδέτερη
νέες ηθικές διαστάσεις σε ζητήματα όπως η ελευθερία του ατόμου, κ.λπ	νεωτερικότητα όχι απότοκο των πολιτισμικών, ηθικών εξελίξεων, αλλά ως απότοκο α-πολιτισμικών συνθηκών, ως πολιτισμικά ουδέτερες εξελίξεις
ο Ταίηλορ τάσσεται υπέρ της πολιτισμικής θεώρησης, καταλήγοντας ίσως σε έναν πολιτισμικό σχετικισμό	Αντίθετα, ασκεί κριτική στην α-πολιτισμική προσέγγιση, που θεωρεί περιορισμένη, και δεν αναγνωρίζει την πολιτισμική ιδιομορφία της Δύσης (όπως για παράδειγμα, η σημασία ηθικών πλαισίων, όπως ο προτεσταντισμός). Ουσιαστικά, κατηγορεί την α-πολιτισμική προσέγγιση, ότι δεν ασχολείται με τις επιπτώσεις της νεωτερικότητας όπως αυτές διαμορφώνουν τη "σύγχρονη ταυτότητα"

Η κριτική στη νεωτερικότητα

- Η νεωτερικότητα είχε συνδεθεί με την ελπίδα, όπως:
- εμφάνιση του έθνους-κράτους = ανάδειξη της ιδιότητας του πολίτη/πολιτειότητα = ισότητα και συμμετοχή ΟΜΩΣ : πολίτες κύριοι της τύχης τους
- εξορθολογισμός θα δημιουργούσε συνθήκες εκκοσμικευμένου παραδείσου
- πίστη στην αέναη πρόοδο
- Όμως η νεωτερικότητα φέρει διττή διάσταση όπως ο Ιανός:

Η νεωτερικότητα ως ιανική διάσταση. Κοινωνιολογικές ερμηνείες

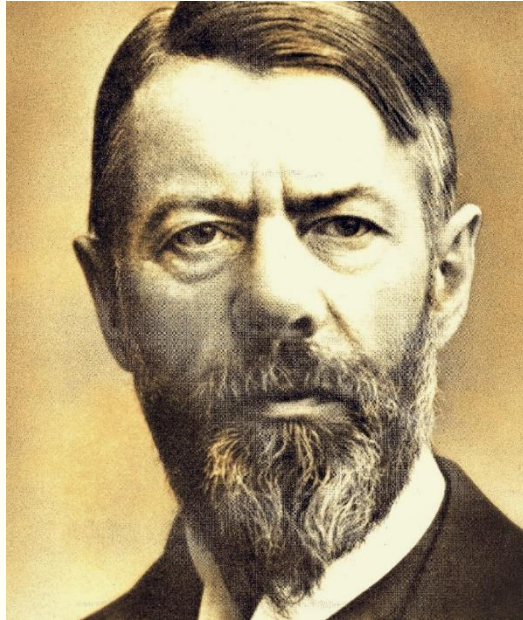
- **K. Marx, F. Engels**, στο *Κομμουνιστικό Μανιφέστο* (1848), "ο άνθρωπος επιτέλους αναγκάζεται να αντιμετωπίσει με νηφαλιότητα τις πραγματικές συνθήκες της ζωής του και τις σχέσεις του με το είδος του". Μόνη διέξοδος στις αντιφάσεις που δημιουργεί η σύζευξη νεωτερικότητας και καπιταλισμού, είναι η σοσιαλιστική μεταστροφή της κοινωνίας.
- **E. Ντυρκέμ**: επίσης αναγνωρίζει την αντίφαση, μέσα από τον αυξημένο καταμερισμό της εργασίας και την αναδιάταξη των κοινωνικών σχέσεων και της ηθικής τους θεμελίωσης από τον το νεωτερικό πλαίσιο
- **M. Weber**: φόβος απέναντι στην αδήριτη πορεία του εξορθολογισμού και της εργαλειακής του χρήσης
- **T. Adorno**: ονομάζει αυτόν το δυισμό ως "αρνητική διαλεκτική του Διαφωτισμού", δίπολα ανάμεσα σε παράδοξα και αντιφάσεις, ελπίδες και φόβους, νέες δυνατότητες και μηδενιστικά βάθη, χωρίς καμιά σταθερή αναφορά σε έναν κόσμο που αλλάζει διαρκώς

Μαρξ και νεωτερικότητα

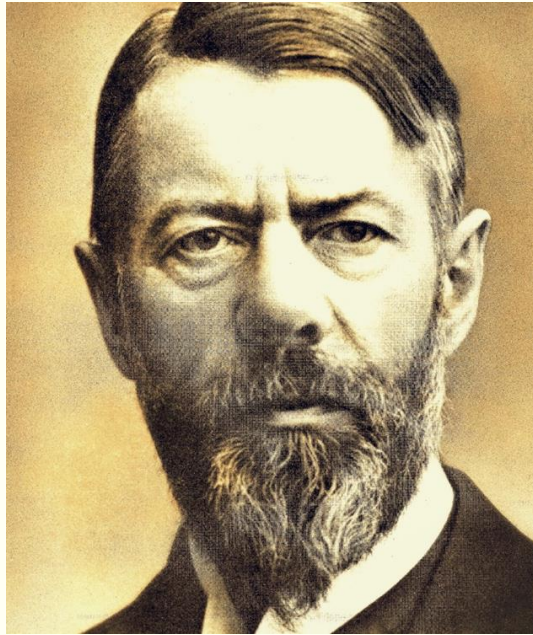
«την αστική εποχή διακρίνουν απ'όλες τις προηγούμενες η συνεχής επαναστατικοποίηση της παραγωγής, ο αδιάκοπος κλονισμός όλων των κοινωνικών συνθηκών και η αιώνια αβεβαιότητα και κινητικότητα. Όλες οι σταθερές, σκουριασμένες σχέσεις και η ακολουθία τους από αρχαίες σεβάσμιες προκαταλήψεις και αντιλήψεις διαλύονται, κι όλες οι νεοσχηματισμένες παλιώνουν αμέσως, πριν προφτάσουν να οστεοποιηθούν. Καθετί σταθερό και ακλόνητο κλονίζεται, καθετί ιερό βεβηλώνεται, και οι άνθρωποι αναγκάζονται επιτέλους να δουν με καθαρό μάτι τις πραγματικές συνθήκες της ζωής τους και τις μεταξύ τους σχέσεις.»

Κ. Μαρξ, Φ. Ένγκελς, Το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος, μτφρ. Γ. Κόττης, Β. Καπετανγιάννης, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο, 1999, σ. 50-52.

Ας εξετάσουμε τη νεωτερικότητα με τη βεμπεριανή κοινωνιολογική σχολή

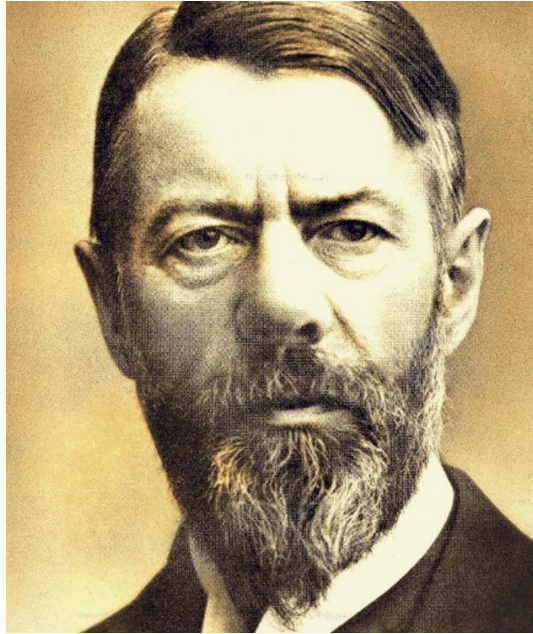

Νεωτερικότητα και Δύση (βεμπεριανή προσέγγιση)

- Εξετάζει την αποκλίνουσα περίπτωση της δύσης, τη **μοναδικότητα** της ως μια **κοινωνικά καθορισμένη συγκυρία**
- η διαφοροποίηση εντείνεται στην **αυγή του σύγχρονου κόσμου**, ήτοι στα τέλη του 18ου αιώνα (βιομηχανική επανάσταση, γαλλική επανάσταση)
- διαφοροποίηση της **δυτικής επιστήμης** από τον ύστερο Μεσαίωνα, **πρακτική** κατεύθυνση
- κομβική σημασία στον **ορθολογισμό**, στο έλλογο στοιχείο, στη λογική, στον πειραματισμό (Αναγέννηση)
- **εμπειρική** γνώση
- φιλοσοφική και θεολογική ενατένιση

Νεωτερικότητα και Δύση (βεμπεριανή προσέγγιση)

- διαφοροποίηση εν γένει της ανθρώπινης δραστηριότητας: **τέχνη, εκπαίδευση, οργάνωση κράτους, οικονομία**
- εμφάνιση του οικονομικού και κοινωνικού συστήματος του **καπιταλισμού**, μόνο στην Ευρώπη
- η ζεύξη επιστήμης και τεχνολογίας με τον καπιταλισμό που κατέστη δυνατή στη Δύση
- **δυτική πόλη και κράτος και έλλογη οργάνωση**
- Οι έννοιες του πολίτη και του αστού δεν υπήρχαν εκτός Δύσης.
- κωδικοποίηση της **νομικής επιστήμης δυτικός νόμος** (βασισμένος στο ρωμαϊκό δίκαιο)
- και δυτική διοικητική γραφειοκρατία (εξειδικευμένη υπαλληλία)

Και μετά τη νεωτερικότητα τι;

Μετανεωτερικότητα

οι μεγάλες αφηγήσεις όπως ο μαρξισμός, αμφισβητούνται καθώς έχουν μια ντετερμινιστική διάσταση, αλλά και μια καθολικότητα που δεν συμπορεύεται με τον κατακερματισμό της μετανεωτερικής κοινωνίας. Στο ίδιο πνεύμα κινείται η κριτική και η αποδόμηση των θεσμών, ή όπως το θέτει ο Λυοτάρ: "δυσπιστία απέναντι στις μετααφηγήσεις".

Η ανάδυση της έννοιας μετανεωτερικότητα

- Η ταξική ανάλυση υποβιβάστηκε σταδιακά από τις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις
- Ιδιαίτερα από τη δεκαετία του **1970** και πολλώ δε μάλλον από τη δεκαετία του **1990** παρατηρείται έμφαση στις **πολιτισμικές** διαστάσεις , ενώ γεννήθηκαν **πλουραλιστικές** θεωρίες κοινωνικών διαχωρισμών
- Ιδιαίτερα οι **μεταμοντέρνες** προσεγγίσεις αφορούν σε **πολλαπλότητα πολιτισμικών** **σχεσιακών και συμβολικών διαφοροποιήσεων**, επιχειρώντας μια **πολυπαραγοντική** ερμηνεία .

Αλλά υπάρχει και η κριτική ότι η στροφή αυτή:

- Χαρακτηρίζεται από ρευστότητα αναλύσεων
- Στην εποχή μας η **απελευθέρωση των παραγωγικών δυνάμεων εντείνεται**, θέτοντας εκ νέου ερωτήματα για το πώς διαρθρώνεται η κοινωνική στρωμάτωση, και πώς από την κοινωνία της αφθονίας μεταβαίνουμε στην κοινωνία της **εντεινόμενης φτωχοποίησης και υπερσυσσώρευσης του κεφαλαίου**.

Η έννοια της μετανεωτερικότητας

Ο Ζίγκμουντ Μπάουμαν, η έννοια της μετανεωτερικότητας

Προ-νεωτερικότητα	Νεωτερικότητα	Μετα-νεωτερικότητα
Δασοφύλακας	Κηπουρός	Κυνηγός
διατήρηση όχι αλλαγή	αλλαγή αλλά με σημασία της συμβολής των δρώντων στον κόσμο και διαφύλαξη του αποτελέσματος	ραγδαίος, αδιάλειπτος, αδιάκοπος ρυθμός μεταβολής (τα τελευταία ~50 χρόνια)
διαφύλαξη status quo, η θεία των πραγμάτων τάξη	απομάγευση, προώθηση και διαφύλαξη της τάξης πραγμάτων, που όμως είναι σχεδιασμένη από τον ίδιο	δεν υπάρχει χρόνος για κατανόηση, εμπέδωση, κοινωνικοποίηση των νέων αλλαγών
	ορθολογικότητα, οι δρώντες ατομικά ή συλλογικά επενεργούν και ορίζουν την εξέλιξη και κατάσταση των νεωτερικών πραγμάτων	ρευστότητα και ευελιξία, πράξη δίχως τέλος (σκοπό), αποπροσανατολισμός

Η κριτική στην έννοια της μετανεωτερικότητας

- Ούλριχ Μπεκ και Κρίστοφερ Λάου δεν υποστηρίζουν την άποψη ότι τα όρια και οι διακρίσεις έχουν τελειώσει. Υποστηρίζουν ότι οι μετανεωτεριστές δεν αναγνωρίζουν την αναστοχαστικότητα/ αντανεκλαστικότητα πάνω στα ίδια τα όρια.
- Ας δούμε τα κεντρικά σημεία της ανάλυσης τους:
- πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και \Rightarrow ανάδυση νέας νεωτερικότητας μέσα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης
- έκλειψη του έθνους - κράτους παρά το παράδοξο της ιστορικής συγκυρίας και της ανάδυσης νέων εθνών-κρατών ως οργάνωση της κοινωνίας
- εντατικοποίηση της αλληλοσυνδεσιμότητας πολιτικής, οργάνωσης, οικονομίας και κατ' επέκταση \Rightarrow μεταβολές στο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό
- αναστοχαστική μαθησιακή διαδικασία που δεν είναι πλέον εστιασμένη στο εθνικό αλλά στο διεθνές \Rightarrow κοσμοπολιτισμός

Η κριτική στην έννοια της μετανεωτερικότητας

Ο Μπεκ συγκεκριμένα διακρίνει:

- Πρώτη νεωτερικότητα ⇒
- 18ος αιώνας, νεωτερική ιδέα του Διαφωτισμού για τον "πολίτη του κόσμου",
- συγκρότηση κοινωνίας στο έθνος-κράτος
- Δεύτερη νεωτερικότητα ⇒ 1989,
- Επιβεβλημένη η ανάγκη να επανέλθει η συζήτηση για τις εμπειρικές διαστάσεις της σημερινής κοσμοπολιτικής νεωτερικότητας. Δεν εντοπίζει τέλος της νεωτερικότητας, γιατί δεν θεωρεί ότι η θεώρηση πρέπει να γίνει με ποσοτικούς δέκτες, δηλαδή ως εξέταση των σωρευτικών αποτελεσμάτων της νεωτερικότητας, άρα ανάλυσή της ως γραμμικής διαδικασίας.
- Η δεύτερη νεωτερικότητα εντοπίζεται στην εμπειρική διαπίστωση των σύνθετων αρνητικών επιπτώσεων που εμφανίζονται κύρια στα τέλη του 20ου αιώνα, όπως αμφιθυμία, απουσία διακριτότητας, αντιφάσεις, αβεβαιότητα, εκμηδένιση του χώρου και του χρόνου ⇒ άρα νέες σύνθετες Διακινδυνεύσεις Και καθώς αυτές εντάσσονται σε ένα αλληλοδιαπλεκόμενο παγκόσμιο σύστημα, τότε απαιτείται από την κοινωνική θεωρία, εγκατάλειψη της εδαφικότητας και της αναφοράς της στο έθνος-κράτος

Η κριτική στην έννοια της μετανεωτερικότητας

- Ούλριχ Μπεκ και κοσμοπολιτισμός, Πηγή: social policy

«Ο κοσμοπολιτισμός είναι θεωρητική κατασκευή, που ανάγεται στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία και χρησιμοποιήθηκε στη νεότερη εποχή από όλους τους μεγάλους διαφωτιστές – από τον Ιμάνουελ Καντ ως τον Γιούργκεν Χάμπερμας. Μόνο που ο όρος έχει ένα ψεγάδι: εκείνο της θαυμάσιας αλλά όχι ρεαλιστικής ιδέας. Η κοσμοπολιτικοποίηση, ως πρακτική διαδικασία, δεν έχει σχέση με τον κοσμοπολιτισμό. Με την έννοια αυτή θέλω να δείξω ότι στις αρχές του 21ου αιώνα ζούμε σε μια πραγματικότητα στην οποία δεν έχουν πλέον εφαρμογή οι μέχρι πρότινος ισχύουσες αρχές της συμβίωσης μεταξύ κρατών και ηπείρων. Επιγραμματικά, κοσμοπολιτικοποίηση σημαίνει τον εγκλεισμό των αποκλεισμένων – κάτι που συχνά γίνεται με καταναγκαστικό τρόπο. Ένα παράδειγμα για αυτό είναι τα εκατομμύρια άτομα από χώρες του Τρίτου Κόσμου, που για να επιζήσουν αναγκάζονται να πουλάνε σωματικά τους όργανα, όπως νεφρά, μάτια, ή σκώτι, σε πλούσιους ασθενείς στη Δύση. Το αποτέλεσμα είναι μια μοντέρνα μορφή συμβίωσης: η συγχώνευση δύο άνισων κόσμων μέσω της ιατρικής τεχνολογίας. Στα σώματα των ατόμων συνενώνονται ήπειροι, ράτσες, τάξεις, έθνη και θρησκείες. Μουσουλμανικά νεφρά καθαρίζουν χριστιανικό αίμα, άσπροι ρατσιστές αναπνέουν με πνεύμονες μαύρων. Έτσι προκύπτει ο λεγόμενος «βιοπολιτικός κοσμοπολίτης». Τέτοια λιγότερο φρικιαστικά δείγματα εγκλεισμού του αποκλεισμένου βλέπουμε άπειρα στην καθημερινή ζωή, για παράδειγμα, στα ράφια των καταστημάτων, που είναι γεμάτα με προϊόντα, που προέρχονται από την αδυσώπητη εκμετάλλευση των κατοίκων του Τρίτου Κόσμου από δυτικές επιχειρήσεις. Και αυτό αποτυπώνεται στα παγκόσμια ρίσκα, που εφορμούν στη ζωή μας: κλιματική αλλαγή, φτώχεια, πυρηνικά όπλα, χρηματιστική κρίση».

Άρα πώς γίνεται η σύνδεση κοινωνιολογίας – νεωτερικότητας;

Η μελέτη μιας κοινωνίας περιλαμβάνει το στοχασμό μας για εννοιακό πλαίσιο εκείνης της κοινωνίας αλλά και τα εργαλεία μας και τις έννοιες που εμείς χρησιμοποιούμε για την ανάλυσή της.

"Είμαστε αβοήθητοι και αναποτελεσματικοί ως μέρη ενός συστήματος έως ότου αναγνωρίζουμε την ύπαρξη του συστήματος" D.F. Wallace, *Η Σκούπα και το Σύστημα*, εκδ. Κριτική, Αθήνα, 2016, σ. 411.

